1.

שלום יהיה־לי כי בשררות לבי אלך למען ספות הרוה את־
יט הצמאה: לא־יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן אף־יהוה וקנאתו
באיש ההוא ורבצה בו כל־האלה הכתובה בספר הזה ומחה
יהוה את־שמו מתחת השמים: והבדילו יהוה לרעה מכל
שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה
כא הזה: ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם
והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את־מכות הארץ ההוא
ואת־תחלאיה אשר־חלה יהוה בה:

כז ויתשם יהוה מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול
כח וישלכם אל־ארץ אחרת כיום הזה: הנסתרת ליהוה אלהינו
והנגלת לנו ולבנינו עד־עולם לעשות את־כל־דברי התורה
ל א הזאת: והיה כי־יבאו עליך כל־הדברים האלה
הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל־לבבך בכל־
ב הגוים אשר הדיחך יהוה אלהיך שמה: ושבת עד־יהוה
אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר־אנכי מצוך היום אתה
ג ובניך בכל־לבבך ובכל־נפשך: ושב יהוה אלהיך את־שבותך
ורחמך ושב וקבצך מכל־העמים אשר הפיצך יהוה אלהיך
ד שמה: אם־יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יהוה
ה אלהיך ומשם יקחך: והביאך יהוה אלהיך אל־הארץ אשר־
ו ירשו אבתיך וירשתה והיטבך והרבך מאבתיך: ומל יהוה
אלהיך את־לבבך ואת־לבב זרעך לאהבה את־יהוה אלהיך
ז בכל־לבבך ובכל־נפשך למען חייך: ונתן יהוה אלהיך את
ח כל־האלות האלה על־איביך ועל־שנאיך אשר רדפוך: ואתה
תשוב ושמעת בקול יהוה ועשית את־כל־מצותיו אשר אנכי
ט מצוך היום: והותירך יהוה אלהיך בכל מעשה ידך בפרי
בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה כי ישוב יהוה
י לשוש עליך לטוב כאשר־שש על־אבתיך: כי תשמע
בקול יהוה אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו הכתובה בספר
התורה הזה כי תשוב אל־יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־
יא נפשך: כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום
יב לא־נפלאת הוא ממך ולא־רחקה הוא: לא בשמים הוא
לאמר מי יעלה־לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה
יג ונעשנה: ולא־מעבר לים הוא לאמר מי יעבר־לנו אל־עבר
יד הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: כי־קרוב אליך הדבר
טו מאד בפיך ובלבבך לעשתו: ראה נתתי לפניך
היום את־החיים ואת־הטוב ואת־המות ואת־הרע: אשר
טז אנכי מצוך היום לאהבה את־יהוה אלהיך ללכת בדרכיו
ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו וחיית ורבית וברכך יהוה
יז אלהיך בארץ אשר־אתה בא־שמה לרשתה: ואם־יפנה
לבבך ולא תשמע ונדחת והשתחוית לאלהים אחרים
יח ועבדתם: הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון לא־תאריכן
ימים על־האדמה אשר אתה עבר את־הירדן לבוא שמה
יט לרשתה: העדתי בכם היום את־השמים ואת־הארץ החיים
והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען
כ תחיה אתה וזרעך: לאהבה את־יהוה אלהיך לשמע בקלו
ולדבקה־בו כי הוא חייך וארך ימיך לשבת על־האדמה
אשר נשבע יהוה לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת
להם:

2.

כא ועמך כלם צדיקים לעולם
כב ירשו ארץ נצר מטעו מעשה ידי להתפאר: הקטן יהיה לאלף — מטעי
והצעיר לגוי עצום אני יהוה בעתה אחישנה: סא א רוח
אדני יהוה עלי יען משח יהוה אתי לבשר ענוים שלחני לחבש
לנשברי־לב לקרא לשבוים דרור ולאסורים פקח־קוח:
ב לקרא שנת־רצון ליהוה ויום נקם לאלהינו לנחם כל־
ג אבלים: לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר שמן
ששון תחת אבל מעטה תהלה תחת רוח כהה וקרא להם
ד אילי הצדק מטע יהוה להתפאר: ובנו חרבות עולם שממות
ה ראשנים יקוממו וחדשו ערי חרב שממות דור ודור:

י שוש אשיש ביהוה תגל נפשי באלהי כי
הלבישני בגדי־ישע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר
יא וככלה תעדה כליה: כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה
תצמיח כן אדני יהוה יצמיח צדקה ותהלה נגד כל־הגוים:
סב א למען ציון לא אחשה ולמען ירושלם לא אשקוט עד־יצא
ב כנגה צדקה וישועתה כלפיד יבער: וראו גוים צדקך וכל־
מלכים כבודך וקרא לך שם חדש אשר פי יהוה יקבנו:
ג והיית עטרת תפארת ביד־יהוה וצנוף מלוכה בכף־אלהיך: — וצניף
ד לא־יאמר לך עוד עזובה ולארצך לא־יאמר עוד שממה כי
לך יקרא חפצי־בה ולארצך בעולה כי־חפץ יהוה בך וארצך
ה תבעל: כי־יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך ומשוש חתן על־
ו כלה ישיש עליך אלהיך: על־חומתיך ירושלם הפקדתי
שמרים כל־היום וכל־הלילה תמיד לא יחשו המזכרים את־
ז יהוה אל־דמי לכם: ואל־תתנו דמי לו עד־יכונן ועד־ישים
ח את־ירושלם תהלה בארץ: נשבע יהוה בימינו ובזרוע עזו
אם־אתן את־דגנך עוד מאכל לאיביך ואם־ישתו בני־נכר
ט תירושך אשר יגעת בו: כי מאספיו יאכלהו והללו את־יהוה
י ומקבציו ישתהו בחצרות קדשי: עברו עברו
בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו
יא נס על־העמים: הנה יהוה השמיע אל־קצה הארץ אמרו
לבת־ציון הנה ישעך בא הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו:
יב וקראו להם עם־הקדש גאולי יהוה ולך יקרא דרושה עיר לא
סג א נעזבה: מי־זה בא מאדום חמוץ בגדים
מבצרה זה הדור בלבושו צעה ברב כחו אני מדבר בצדקה
ב רב להושיע: מדוע אדם ללבושך ובגדיך כדרך בגת: פורה
ג דרכתי לבדי ומעמים אין־איש אתי ואדרכם באפי וארמסם
בחמתי ויז נצחם על־בגדי וכל־מלבושי אגאלתי: כי יום נקם
ד בלבי ושנת גאולי באה: ואביט ואין עזר ואשתומם ואין
ה סומך ותושע לי זרעי וחמתי היא סמכתני: ואבוס עמים באפי
ו ואשכרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם: ז חסדי
יהוה אזכיר תהלת יהוה כעל כל אשר־גמלנו יהוה ורב־
טוב לבית ישראל אשר־גמלם כרחמיו וכרב חסדיו: ח ויאמר
אך־עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע: ט בכל־
צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא
גאלם וינטלם וינשאם כל־ימי עולם:

3. מסכת ראש השנה דף יז

(רבא אמר) *כל המעביר על מדותיו
מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי [*] נושא עון למי שעובר על
פשע רב הונא בריה דרב יהושע חלש על רב פפא לשולי ביה חזייה דחליש ליה עלמא אמר להו
צביתו ליה זוודתא לסוף איתפח הוה מיכסיף רב פפא למיחזייה א"ל מאי חזית אמר (*ליה) אין הכי הוה
ואמר להו הקב"ה הואיל ולא מוקים במיליה לא תקומו בהדיה שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא
עון לעובר פשע °לשארית נחלתו אמר רבי אחא בר חנינא אליה וקוץ בה לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו

*למי שמשים עצמו כשירים רב הונא רמי
כתיב °צדיק ה' בכל דרכיו וכתיב וחסיד בכל
מעשיו בתחלה צדיק ולבסוף חסיד רבי
אלעזר רמי כתיב °ולך ה' חסד וכתיב כי אתה
תשלם לאיש כמעשהו בתחלה כי אתה
תשלם כמעשהו ולבסוף ולך ה' חסד
אילפי ואמרי לה אילפא רמי כתיב °ורב חסד
כתיב ואמת בתחלה ואמת ולבסוף ורב
חסד °ויעבור ה' על פניו ויקרא א"ר יוחנן
אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו
מלמד *שנתעטף הקב"ה כשליח צבור
והראה לו למשה סדר תפלה אמר לו כל זמן
שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני
מוחל להם ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם
ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה
אל רחום וחנון אמר רב יהודה ברית כרותה
לי"ג מדות שאינן חוזרות ריקם שנאמר °הנה
אנכי כורת ברית

4. ילקוט שמעוני, תהילים קג

ברכו ה' מלאכיו, א"ר ישמעאל בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצאה בת קול ואמרה להם בני מי גלה לכם רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו דכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו וגו', ברישא עושי והדר לשמוע. ד"א מלאכיו אלו הנביאים שנקראו מלאכים שנאמר °וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים וכה"א °ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים (כתוב ברמז עשר ברמז תתקס"ט). גבורי כח, רבי יצחק נפחא אמר אלו שומרי שביעית, בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד לשבת אחד לחדש אחד שמא (לשאר) [לכל] ימות השנה ודין חמי חקליה בירא כרמיה בירא ושתיק יש לך גבור חיל גדול מזה. נאמר כאן עושי דברו ונאמר להלן °וזה דבר השמטה מה להלן שביעית אף כאן שביעית, ושנו רבותינו אי זהו גבור הכובש את יצרו

5. רש"י

(ט) אתם נצבים. מלמד שכינסם משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם בברית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושטריכם. החשוב חשוב קודם ואח"כ כל איש ישראל: (י) מחטב עציך. (תנחומא) מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע וזהו האמור בגבעונים (יהושע ט) ויעשו גם המה בערמה ונתנם ... ונתנם כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול: (יד) ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות: (טו) כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עו"א ושמא הסית לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם: (טז) ותראו את שקוציהם. ע"ש שהם מאוסים כשקצים: גלוליהם. שמסרחים ומאוסים כגלל: עץ ואבן. אותם של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי לפי שאין העו"א יראים שמא יגנבו אבל של כסף ושל זהב עמהם בחדרי משכיותם הם

6.

אותו שאינו מקפיד על פשע חבירו מפני שהוא משים ורואה עצמו בדעתו שהוא מאוס כשיריים אלו שמשיירין בקערה אחר אכילה שהם נמאסין בעיני בני אדם ואין אוכלים השיורין אלא הפחותים שהם המשרתים והעניים כן הוא נמאס בעיני עצמו, ולכך אינו מקפיד על בזיון שבזהו חברו, הכא לזה דוקא מעביר על פשעיו,

7. "תשובת אש", האדמו"ר

"כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל" (במדבר ל"ו. ט)

"הנה זה מרמז על מעלת קדושת ארץ ישראל וירושלים, כי הנה צריך כל איש להשתוקק בכל לבבו לארץ ישראל ועניין התשוקה היא מועילה בעצמה לגאולה העתידה...

ומכל שכן בזמן הזה אשר בעוונותינו הרבים כל הארץ הקדושה היא ביד הישמעאלים, ויבלעוה זרים וירשוה לגיונות, והנה באו גויים בנחלתך, טמאו את היכל קדשך שמו את ירושלים לעיים, מכל שכן שצריך לקרוע לבב איש לצעוק על זה לקב"ה לעורר רחמיו על הארץ ועל קבוץ גלויות לתוכה בשמחה במהרה..."

"והנה על זה נאמר: "ואמר הדור האחרון, בניכם אשר יקומו מאחריכם... על־מה עשה ה' ככה לארץ הזאת" (דברים כ"ט), ויש להבין: למה תלה הכתוב שאלה זו דווקא בדור האחרון, וכי לא ישאלו על זה קודם לכן?

ויש לומר ש'הדור האחרון' ההוא אשר יתנו עיניהם ולבבם לשאול על זה - לא די שישאלו "על מה עשה ה' ככה?", אלא ידאבו על חורבן הארץ וירושלים, וע"י תשוקתם ודאבון נפשם, הנה יתעוררו ויעוררו הגאולה ועל־כן יהיו 'הדור האחרון' - קודם הגאולה".

8. מן הראי"ה קוק
"אורות התשובה" פרק יג

כשרוצים באמת לשוב, אף על פי שמעכבים בשביל כמה מניעות, כמו מחמת בלבול־דעת או מחמת חלישות־כח או מחמת אי־יכלת לתקן דברים שהם נוגעים בין אדם לחברו, אף על פי שהעכוב הוא גדול מאד והלב מכרח להיות נשבר מפני ידיעת גדל החובה המטלת על האדם לתקן את כל פגמיו, באפן היותר טוב והיותר שלם – מכל־מקום, כיון שהרצון לשוב בתשובה הוא אמיץ, אף על פי שאין בכחו עדיין לסלק את כל המניעות, צריכים לקבל את ההארה הזאת של התשובה בתור תכן המטהר והמקדש, עד שלא יזוז, מפני העכובים של אי־השלמת התשובה, מכל רוממות ומכל עליה רוחנית שהיא ראויה לו, על פי קדשת הנשמה וצביונה הקדוש. וכשם שזה הוא כלל גדול אצל היחיד, ככה הוא אצל הצבור בכללותו. הארת התשובה ישנה בישראל. התעוררותו חפצה של האמה בכללה לשוב אל ארצה, אל מהותה, אל רוחה ואל תכונתה – באמת, אור של תשובה יש בה. באמת, הדבר מתבטא בברור גמור בבטויה של תורה: "ושבת עד ד' אלהיך" "כי תשוב אל ה' אלהיך". התשובה היא תשובה פנימית, אלא שהיא מכסה בהרבה מסכים חוצצים, ואין כח בשום עכוב ומניעת השלמה לעכב את האור העליון מהופיע עלינו.